

Чи можуть рослини захищатися

Мета: формувати уявлення про ознаки пристосування рослин до винищення тваринами й людьми, про причини зникнення рослин у природі та шляхи їх збереження; вміння розрізняти ознаки пристосування в окремих рослин до знищення; формувати вміння використовувати знання у новій ситуації, спілкуватися в процесі спільної діяльності; виховувати здатність сприймати красу природи, потребу її охороняти й примножувати.

Обладнання: малюнки із зображенням рослин, гербарії, малюнки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

- Чи однакові умови життя рослин на Землі?
- Завдяки яким ознакам рослини пристосувалися до надміру вологи?
- **Гра "Продовжуйте речення":**
- Необхідні умови для життя рослин – це ...
- Рослини пристосувалися – це означає ...
- На рослини постійно впливає ...

III. Повідомлення теми і мети заняття.

– Діти, сьогодні ми на занятті дізнаємось про ознаки пристосування рослин до винищення тваринами й людьми, про причини зникнення рослин у природі та шляхи їх збереження. Навчимося розрізняти ознаки пристосування в окремих рослин до знищення.

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Слухання вірша "Рідна земле!"

О, земле рідна! Боляче в душі
За ту збіднілу фауну і флору.
І сором за душевних тих сліпців,
Що нівечать безцінну твою вроду.
Сліпців, котрі не втямили азів,
Що справжнє щастя – в килимах із квітів,
І сріблі рос, у золоті хлібів
І кришталях оцих джерелець світлих...
Прости нас, земле, нас, людей століття,
Яке надбало стільки лиходій, що вистачить
На кілька поколінь.
А може, й ні. Не буде поколінь
Унаслідок людської перемоги над всім живим,
Що просить допомоги.
Прости нам, Земле, все ж таки прости,
Бо голова всьому живому – ти.
Можливо розум людства не засне,
І він прокинеться й тебе спасе.

2. Бесіда за змістом

- Чому флора і фауна збідніли?

- Хто нівечить природу?
- Хто повинен зберігати красу природи?

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Розповідь з елементами бесіди:

- Рослинний світ багатий і різноманітний. Рослинами на Землі живиться багато тварин, люди постійно використовують не тільки культурні рослини, які самі вирощують, а й дикорослі: як їжу, ліки, корм для тварин.
- Чому ж рослини не зникають зовсім?
- Чи можуть вони самі захищатися від знищення?

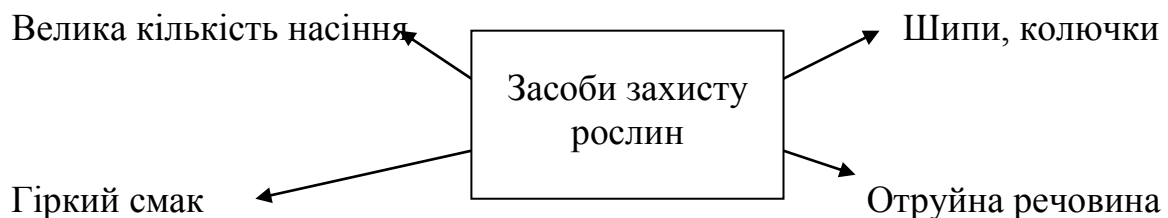
Щоб захиститись, рослини озброїлися колючками, навчилися виробляти речовини, які відганяють від їхніх плодів і квітів непроханих гостей. Якби не колючки, солодка ожина не встигла б дозріти. Терен відлякує численних ласунів гострими колючками і терпким смаком ягід, коли вони ще не дозріли. Колючками захищається від своїх ворогів і шипшина.

Але колючки у рослин не тільки для того, щоб рятуватися від рук чи дзьобів. У рослин, що потрапили в посушливий клімат, колишнє листя перетворилося на колючки, бо з голочок колючки волога майже не випаровується і така рослина здатна жити навіть у пустелі. Допомагають їй у цьому і довгі корені, що дістають до води. Отже, рослина здатна захистити себе від такого лиха, як посуха. А там, де суворі зими, рослини теж призвичаїлися до життя: влітку вони ростуть, а на зиму скидають листя, щоб врятуватися від холодного вітру і морозу.

Крім витривалості, рослини мають іншу могутню зброю захисту. Вони випаровують таку речовину, яка знищує безліч шкідливих комах і мікробів. Наприклад, часник не дає мікробам псувати не лише себе, а й усі рослини поруч. Люди поблизу житла садять горіх, черемшину, матіолу, бо вони відганяють комарів.

Виходить, що рослини не такі вже беззахисні, хоч і не можуть втекти від своїх ворогів. Вони чудово навчилися захищати себе і навіть оберігають людей.

2. Складання схеми захисту рослин

– Рослини коренями проростають до одного місця і не можуть "утекти". Так вони використовують засоби захисту. Які? (Розмножуються кореневищем)

3. Гра "Захисти себе".

– Я називатиму рослини, а ви подумайте і скажіть, чим вони захищаються?

- Шипшина, троянда, ожина. (Колючки, шипи)
- Полин, чистотіл. (Гіркий смак).

- Лобода, щиреця, осот. (Велика кількість насіння).
- Конвалія, осот. (Розмножуються кореневищем).
- Де ростуть ці рослини?

VI. Закріплення нового матеріалу.

1. Відгадайте загадки і розкажіть, завдяки яким ознакам ці рослини захищаються від знищення.

Стоїть, посміхається
Червоною головою величається,
А як торкнешся, то кусається. (*Будяк*)

(На пустирях, пасовищах, понад дорогами росте висока, до 1 м, дуже колюча рослина – будяк. Тварини обминають цю рослину, бо її колючки ранять).

Стоїть тичка, на тичці мазничка,
А в мазничці сто зеренець –
Хто відгадає, той молодець! (*Мак*)

(Рослина, яка має велику кількість насіння, що розвіває вітер).

Дівчина по саду гуляла,
Квіточку зірвала
Та шпичку в рученьку загнала. (*Троянда*)

(Має колючки, шипи).

Її усякий обминає,
Не дерево, а листя має.
Лиш доторкнеться до долонь –
То припече, немов вогонь! (*Кропива*)

(Жалиться. Використовують у медицині як лікувальний засіб)

Цвіту я пишним духмяним цвітом,
В затінку гілок сховаю всіх літом,
Для захисту колючки маю,
Тому мене й не чіпають! (*Акація*)

(Має колючки, шипи)

2. Цікавинки: Рослини-синоптики:

- **Акація.** Перед дощем бджоли обліплюють дерево, а в суху погоду їх набагато менше. Якщо вранці квітки жовтої акації різко пахнуть, знайте, що це на грозу.
- **Будяк.** Перед дощем його колючки щільно притискаються до голівки і стають "незлими".

VII. Підсумок заняття.

В нашій місцевості існує багато рослин які мають на своїх органах-гілках певні захисні утворювання у вигляді колючок. Це надає їм можливість оберігати себе і захищатися від ворогів. Але колючками рослини не тільки рятуються від рук чи дзьобів, але під час засухи вони використовують з колючок вологу і тим самим залишаються зеленими та гарними. Саме в цих рослинах, кущиках, деревах птахи будують свої гнізда, рятуючись від диких котів та пташок. Люди, зриваючи плоди на деревах та кущах залишають гілки

не пошкодженими, на таких деревах та кущах виростуть на наступний рік гарні ягоди.

VIII. Домашнє завдання.

Зробити опис наступних рослин на вибір: будяк акантовидний, кропива жалка, терен звичайний, глід одноматочковий, шипшина, барбарис звичайний, костяниця.